

This document is part of The Vaynakh Vault archive
You can contribute right now to the conservation of our heritage at
vayvault.com

vaynakh
the vault

A. ČEXOV

KAŠTANKA

NOXČGHALGHZORB

1936

A. P. ČEXOV

KAŠTANKA

Mayan dār A. GORBAKOV

Библиотека
ИГО Дзурдзуки

NOXČĜHALGHZORB
ŠOLŽ-GHĀLA — 1936

А. П. ЧЕХОВ

КАШТАНКА

На ингушском языке
Перевод А. ГОРБАКОВА

Ответредактор *А. Баркинхоев.*
Техредактор *А. Ахриев.*
Ответкорректора *А. Ахриева*

Сдано в набор 11/IV 1936 г.
Подписано к печати 22/VII 1936 г.

Формат бумаги 70x108 ¹/₈ Облито № 11714
Заказ № 2905 Тираж 3150
Объем 8 п. л. Издание № 45

Типография Чечингиздата, Грозный, Проспект Революции, 34

I

YOVDALA LELAR

Satem bejna dya-sa a hežaš, trotuaratha gholla dya-juxa udaš, čoagha cogalčox tara batt a jolaš, čja qhona che žyali lelar. Naggah juxa a socaš, šij šeldenna thodaš čjac-čacca ozaš hal a uvzaš, chuvza a chuvzaš, še leladečox qeta ghertar iz: še mišta, hana tuvladennad-hox?

Še di mišta dāqqad a, häta, juxxera a uq ca jovzača trotuaratha še mišta qáčad a šära dagadoaghar cunna.

Yurra cun daz, Luka Aleksandrovič jaxača daxčan-přaro, cheča jovlaqa juqhe ĥoarčajä čja daxčan hama thänkhal a jella, kuj tha a tillä, älar:

— Kaštanka¹⁾, dolle gho vej!—änna.

Verstaka²⁾ khalxa šolxaštha dižä ulla jer, šij chi joaqqaş xäza šja merza setta a settä, šij däna theġa dedar. Luka Aleksandričaga çacca hamašta zakazaš tijna nax çhoagha gäna baxar, cuduhçe carex haranena dyathaqačaleġ masexkaza traktiraška³⁾ šij degħ toadarna čuuvtta vezaš xular daxčan pġar.

Kaštankana dagadoagħar, novqha še gettar vo, xarcaġa lelar. Še saqherda aradalijtarax għad a daxa, gettar uraxtuvsaluš, yexaš, govri-konkaj vogonašta tha a quvsaluš, näxa koaška ču a lelxaš, žyalešta theġa a udaš lelar iz. Daxčan pġar, iz da a dejja, juxasecar, häta chumxara bart a bettar cunga. Cqha, çhoagha eghazvaxača co, Kaštanki cogala dar senna dola lerg ħa a läca, oaga a dä, jer qeto voallaš senna älar:

— Ka...šaš .ka da...xa ħo; va distä da...larg!— ännä

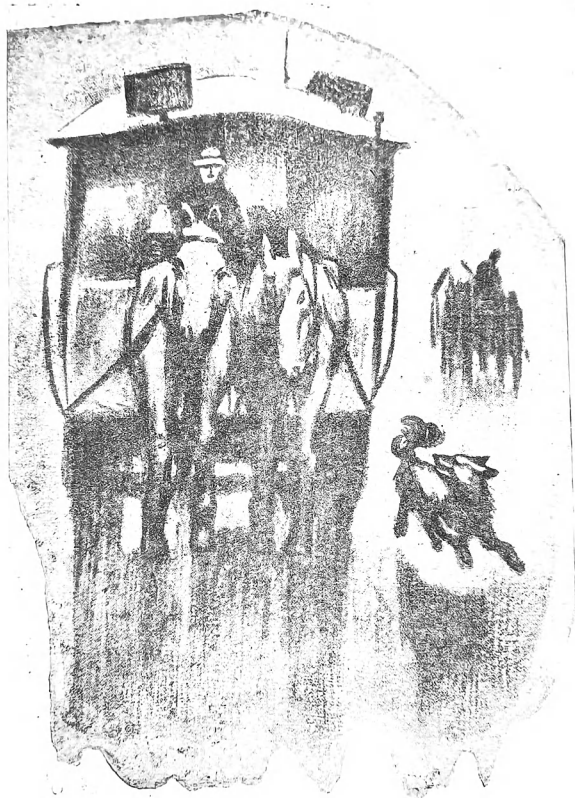
Zakazaš däraš bolča xinna, çġan minota ännä, šij jiša jolča čuvaxar Luka Aleksandrovič. Ciga hama a qoallaš mala a menna, cul theġax, šij ħäša, kiniškaj bettagargaš ju pġar volča vaxar iz, häta cigara vänna, traktire a, traktirera qi çġäqa šij dottaġha volča a, ištta qi dyaxo a lijlar. Cu tejppara, Kaštanka šijna ca jovzača trotuaratha nijsdennača xana, sadovš a lattar, daxčan pġar ikki pġar senna vexä a var. Kulgaš a lestadeš, doqqa sa a doxaš, bordaš dettar co:

—Nanna ču volaš denz ħa a qhinojex vizzä väv so, väča nanaz! E-ej, qhinoš, qhinoš! Hanz-m, vej ulicašta juqhe għolla ma lelij, ħaljadača fonarašta bya-

¹⁾ Kaštanka—žyale chi ja.

²⁾Verstak—daxčan pġaro bolx bu istol (għandalġha) da.

³⁾ Taktir—hama dua a qharaqħ doxka a mottig.

ra a hežaš, häta delča-m—žožaghata cherax doagarg-
da..—jaxaš.

Je cqhazah bezamerča ujlantha a väle, Kaštan-
kaga a qejke, cunga le volalora:

— ho, Kaštanka, čha pejdaboaca sa doalla hama

ja, qi hama a
jac. Saga juxe,
daxčan pğara
juxe plotnik
senna mara dac
ho...

İtta iz cun-
ca qhamäl deš
volčaxana,
chäxxka muzik
laqa jolajejar.
Juxahäžača,
ulica juqhe
gholla duhğal
şijna thajoa-
ghaş latta salti-
polkjejra
Kaštankijna .

Muzik lä-
qača loaca luş
dola Kaštanka,
dya-sa ada a
yuvgha a dola-
delar. Kaştan-
ka choagha

cec a doaqaš, unzar a vanna chogha a iqqä dyavadara mettel, daxčan p̄har ghadvaxa vela a venna saltašta duhal, a vijrzä, čest a läca, dyaettar.

Šij daz cu muzikan ghara duhale ca jelga xejča, Kaštanka qi a čhoaghax yuvgha a yuvghaš, korzax dänna näqhal deha, voq trotuaratha iqqar.

Iz juxa metta deča, muzik a secajar, polk a jacar. Dedda näqhax seha a dänna, šij da lattijača juxadera Kaštanka, čhabaqhda, daxčan-p̄har ciga voacaš var. Dya a dedar iz, juxa a dedar, chäqa a näqhal deha a iqqar, häta a daxčan p̄har lättax yočulečqhača sanna vejra... Šij da, cun lera hažax koravar dogdoaxaš, trotuaratha hažjaxa doladelar Kaštanka. Cunax hama xilanzar, hana älča,—haxax, chena hamča kaloškaš a juvxaš, čja sijdoaca sag vaxavar, cunax hanz mella čhoagha jäqqa haž a cu duqača hamča hažaca dya a uvš, hama qhoastalacar.

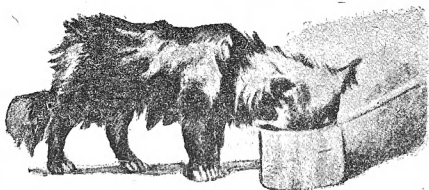
Kaštanka dya-juxa udaš, šij da kora ca voaghaš lellašeh a boadbolaš lattar. Ulican šinna a oaghorah fonaraš lotajir, häta čenoj koraška serdalonaš a gučajalar. Delxaš, joqqij čopalpaš a jolaš, loa dar. Ulicaj näqhaš, govri bovqhaš, izvoščiki kujnaš khejluš lattar, duqax bäd mel jerza qi a khejx a xetaš. Kaštankijna juxegholla, jer kogašca dya-sa a quvsaš, hama byarga a ca dojtaš, xaddanza dya-juxa uxaš ca bovza zakazxoj bar. (Kaštankaz derriga adamaš a šojla gettar vyäši nijsa doacača šin däqhe deqhar: däšte j zakazxošte j. Cu šin däqhana juqhe joqqa bašxalo jar: carex haxara barij uqanna jetta boqho jar, čhabaqhda, šollaghabarij nostara p̄hidex kajetta uqan šij a boqho jar). Zakazxoj, jer terkal a ca deš, šoj čexkača ghulaqašta lelaš bar.

Gettar boad - belča Kaštanka čhoagha dexä, un-
zare qeradelar. Čhan näxa nayarga dya a täya, ghej
ghane delxa doladelar iz. Cu dyäxača den sarralca
Luka Aleksanričaca jort jettaš a linna, khäd dennar-
dar iz, cun lergaš j thodaš j šeldennadar, cutha čho-
gha meca a dar. Derrigača dijnaħa, alxxa šozza
mara hama qoallalga nisdennadacar cunna: betta-

gargaš ju p̄har volčara čja khezziga co bettagargašta
heqa hoara xudar j čjan traktirera ghandu juxera
korabäča maršan mord j mara. Še adam dalare, xe-
tareha, co dagalaca megar:

„Ak, išta voaxalurgvac! Sa sejna toxa jeza!“—
änna.

II

CA VOVZA TAMAŠIJNA SAG

Kaštanka, çanna hamam ujla a ca ješ, duħjal delxaš daghar. Khäda, çopalpaš jola loa thadillä, buqh a korta a qhejla a däqqa, niz boxarax çhoagha tar qijtar Kaštankijna. Nayarga ullaça Kaštankij oaghuv a lozabeš, chäxxa çhoaghaça tataca hajellajelar chen-çura haaravoala niy. Kaštanka uraiqqar. Zakazçiki däqhax vola çha sag var cu nayarax aravoaghaš.

Kaštanka, še lozadi-
ča choagha chejzä
haleqqar, cu saga
kogašta khalxa a
nijsdenna. Cunax,
iz valanzar iz terkal
danza. Kaštankijna
yo tha a vijrzä, xä-
ttarco:

— Žyali, ho mi-
čara dännad? Az

lozadir ho? E-ej miska jay, miska jay!... Eghaz ma
gholah sona, eghaz ma gholah sona... Bexke va-q' so.

Cu šijna ca vovzača sagaga, byarga nogharašta
tha oxkadennača lej čimašta juqhe gholla dyahžar
Kaštanka. Cunna byargavejra šijna halxiška latta loac-
ciga soma sag, jäša, jerstä juh a jolaš, kertatha ci-
lindr jaxa kuj a tullaš, haqhovlanza keter a juvxaš.

— H a n a chuz
ho?—änna chäqa a,
jist xilar sag šij thel-
gaca cun buqhathara
loa dya a doxaš.—
Mičav ha da? Cunax
tiŋna xurgda ho?
Miska jay ho, žyalig!
Fu dergda vej hanz?

Cu saga jist xilar
qhaxetame a xijtta,

Kaštanka, cun kulgax mott a hjaqa, qi a mälxarax chejzar.

— Ho zoq bolaš a dika a da!—älar ca vovzačo.—Še madarra cogal da-q ho! Hanz fu dergda vej hona. De hama dac, dolle soca. Čhan hamanna naqhadala meg q ho a... Ha, dolle!

Iz a äнна, Kaštankijga kulgaca xoam bir co,— „gho vej“ jaxalga mara qiča bessa qetade jišjoacaš. Kaštanka doladelar.

Ax sahat a dalaleh doqqača, sijdača chenjuqhe, korta oaghor a bäqqa, bezame hestaluš, lärhha cu sago istolatha juača hamanga hežaš daghaš dar Kaštanka. Hama a juaš uqanna juxkaš yotuvsar co. Halxax mäq j naxčaxa sijna čqhorg j tessar co uqanna, cul thehax dulxa čhegalg a ax loqham a kota ma thexkaš a tejsar. Mecdennača Kaštankaz, čam baqqa a ca qoadeš, sella čexka jiar iš šejar.

Duqax mel jua mocal čhoaghax xoalora.

Co še jua hama, yovša a ca yovšaš, gettar sutaro juaš xoajennača cu ca vovzača sago, cec a vanna, älar:

— Vanax, ma vo qoabaš xinnad-q ho haj daz! Ma ghijla a da-q ho! Choke j thexkaš j mara hama dac-q hona tha...

Kaštanka, duqa hama jiajale a dizanzar, duhjal čha dāxača senna xilar mara. Še hama jia dānačul thehax, chenjuqhe, kog xijccä, yodižar Kaštanka, derrigača degħa čhoaghia toam xinna chog a lestaješ.

Šij kerda da, doqqača ghandatha parghata a vanna, ghälenax khur a boaxaš, ullača xana, Kaštanka, chog a lestadeš, ujla ješ dar: šijna mičaħa dikax xuraj

hox—je ca vovzar volča xur hox, je daxčan - pħar volča xur hox?—jaxaš. Ca vczacun ġhirs qhe a ijr-ča a ba: ġhandaš j divan j lampaš j khuvsuš j mara qi čħaqqħ hama dac cun, hāta čħ dāssa a xetar. Thaqqħ daxčan-pħar volča jerrigha kvartira a hamajex jizzā ja: cun istol, pħoaral du ġhandalġħa, šolxij ġuv, fottanaš, ostaš, xerxaš, qi oattaxalaš čħjola thormi, nuvxaš dyaquvsarg... Ca vovzar volča čħaqqħ ġaž a jacar, čħabaqħda, daxčan-pħara kvartire massaza a doxk

senna yi a lattär,
hamčax a lakax a
šolxex a xoza, be-
zame haž a joa-
ghar. Išta dale a,
qi çhan hamanca
boqqa tolam ba:
uqo dizzalca daa
hama a lu, häta,
baqhdar älča, hoas
tadenna byara a
hežaš šijna ha-

xiška Kaštanka daghača xana chaqqa a čovxa a dan-
zar co jer, je halxa xinnača daz senna kogaš yo a
bettaš: „Dyadala uqazar, qozza nayalt xilarg!“ äнна,
hama a toxanzar.

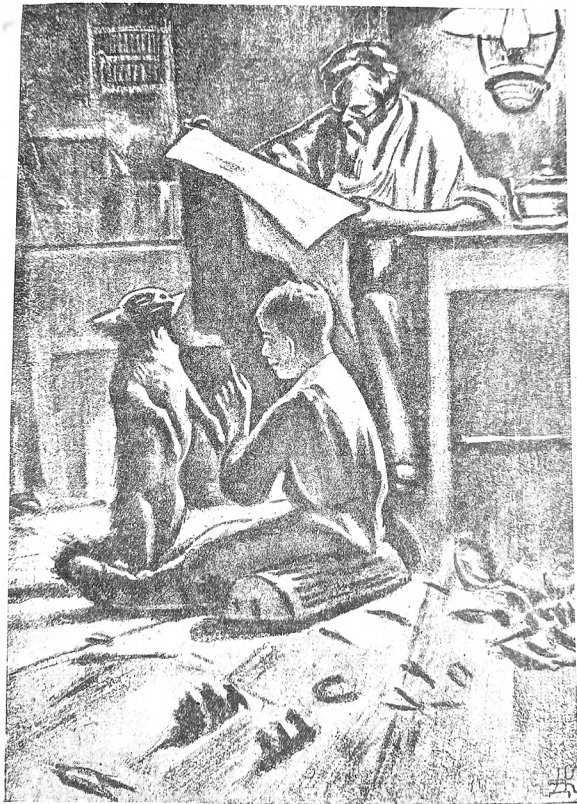
Kaštankij kerda da, še ghäle ezä välča, ara a va-
xa, cu minote, çja zya-
miga mottakhig a ba-
haš, juxa čuvera.

Divana juxxe sānga
mottikhig yo a billä,
älar co:

— Häj, ho pju, ha-
bola uqaz, yobiža, nab
je!—äнна.

Cul thehax, lampa
dya a joajä aravä'ar iz.
Kaštanka, metta dyatha
a dänna, byargaš a duv-
šadä, dyadižar. Ulica
näqhtara çja žyali ye-

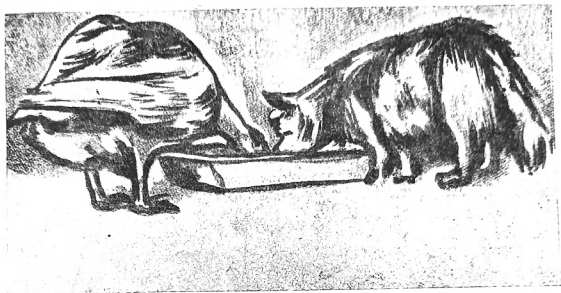

xaš xäza, cunga juxa yaxa bezam xinnabar cun, thaqqa juxa chäxxa čha bezam boacaš xilar.

Luka Aleksandrovič a, cun voy Fedjuška a, verstaka khalxara še dižä illä jola bezame mottig a dagajexar cunna. Daxčan-pħar, je fottan ħeqaš, je xozas gazetaš dešaš volča xana Fedjuška massaza a šijca lovzaš xinna yan jyäxa bijsaš dagajera cunna... Theħaškara ši thod a läce, verstaka khalxara ħaara a däqqe, čħacca lovzaraš dora co Kaštankijca. Cu lovzarex Kaštankijna byargaška boad jettar, masse a mäže laza a joalar. Fedjuškaz jer ditacar, je theħaškarča kogaštha ura a että lelijtaš, je jer gurgal bola surat a ottadijja, uqan chogax kajettaš jer chuvza a yexa a dora, häta, cunna ca jezandä tħamkex ħaž a joaxijtar... Qħästta xala dar čħäqa lovzar: Fedjuškaz dulxa čhegalgax tej a tesse, Kaštankijga iz duijtar, tħaqqä, iz diä dännača gholla, čhoagħa vela a velaš, cun giijačura juxa ħaldoaqqar co dulx. Iš hamaš duqax daga mel doxa, čhoagħax a għejghane a chovzar Kaštanka.

Čħabaqħda, khäd dalaro j jyovxalo j kastta khaljihar cun għajghane ujlaš... Dya tħagħar daxar iz. Nabarax žyaleš duħalħuvqa doladelar. Taxan ulica juqħe byargatha khej a ullaš, meritha češ a dagħaš, cunna byargadejna mosal a qħänadar a duħal d'illar. Osta be a doallaš cu žyalena theħa udaš Fedjuška var, tħaqqä, chäxxa cunax šijx a mosara žyali a xinna, ghaddaxa yexa a yexaš, Kaštankijna ħa ulluv nijsdelar. Kaštanka a iz a bezame vyašij meražex ħaž a jäxa, cul theħax dejdda ulicatha dyadaxar...

III.

KERDA, ČHOAGHA BEZAME DOLA ĤO AŠAL.

Ujranna Kaštanka somadälča, sijrda a jar, ulica-thara ĥa, dijnaĥ mara ca xula ghar a xozar. Ča-gha adam dacar. Kaštanka, močxal doaxaš, setta setta, eghaz daxa, chimxara chagha čugholla dola delar.

Massajolča miyange a šejolča haman a ĥaž jāq qar Kaštankaz, otoču a ĥāžar, čhannaĥa a ĥo ma ji āna, pejdanna hama korajanzar cunna. Otoču dya-čujar joacaš, čĥāqa a niy jar. Čĥa kheziga ujla a jā, šaqqhe thod ĥaqā niy a jijla, voq chagha čudālar Kaštanka. Ciga mängetha juvrghax a ĥārča vižā ul-lar čĥa zakazxo. Iz selxan xinna, šijna ca vovza sag volga xejr Kaštankijna.

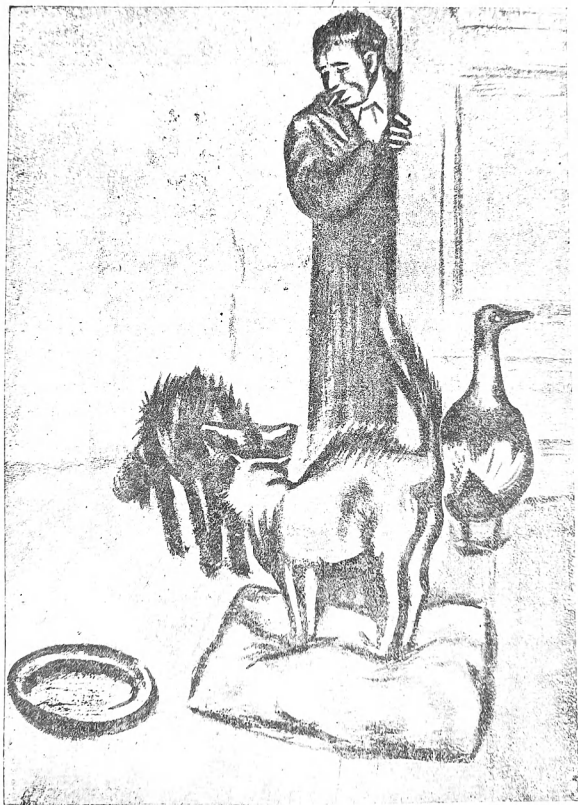

Cqha, cu sa-
gax lata dagah
gh... gh... gh...
änna doladelar
Kaštanka, juxa
co šijna selxan
denna daa ha-
maš daga a de-
xä, chog a los-
tadä, haž jaxa
doladelar.

Cu saga barcqhax a ikkex a haž jaxa doladennača Kaštankijna, carex čhoagha govra haž joaghaš korä-jir. Cučura qičaħa dyačujoalaš chäqa a niy jar, qhejlä lattaš. Kogašca a näqaca a dyatettä, niy dya a jijlä, dyačudälča, čħa tamašijna haž qijtar cunna. Cu hažax šek a dänna, šijna čħa ča toam bolaš hama niyslurgdolga xovš, go boxaš dya-juxa a hežaš, čudälar Kaštanka, čuħ byexa käxat a texä dolča, čħan zyamigača chalgaču.

Dyačudoallašeh a, qeradenna juxa theħaška iqqar iz. Vyalla daga ca xinna čħa unzare hama jejr cunna. Foart a korta a lättagah yo a sottadä, tqhamaš a doaržadä, š-š š... jaxaš, duħħal uqanna thajoaghaš khej ghaž jar. Dya, deħo, zyamigača metta ullaš khej cisk a dar. Kaštanka byargadejna, ura a iqqä, masabola čo ura a otabä, kur senna buqh a sottabä, chog urax a hovzajä š-š-š... jaxa doladelar iz a. Žya-

li čhoagha qeradelar, čhabaqhda, še qeradennalga dya ca xajtar duħa gettar čhoagha yäxa a yäxa, ciska thatossadelar iz. Ciska, qi a čhoaghax buħh a sottabä, š-š-š... a äнна kertax thod texar Kaštankijna. Kaštanka juxa a iqqä, šij di'e thodatha a xejna, ciskagaha batt tha a quvdaješ, čhoaggha yexa doladelar. Iz išta daghača gholla, šorta theħaškaħara thajaxača ghažo, buħhax dikka lozadeš zyok texar cunna. Kaštanka, ura a iqqa, ghažan thahijdar...

— Fud jer hanz?—äнна eghaze čhoagha chogha a texä, selxanara ca vovza sag chagha čuvera, aba tha a juvxaš, ghäle бага a jollaš.—Fu delga da jer? Dolle šo-šoj metta!—älar co.

Ciskä dyatha a vaxa, co sottabäča būħhax phelg a texä, älar co:

— Fud oaš Ielader, va Fedor Timofeič? Dov ghottadäd oaš? Ĥij, qhänaška! Yodiža uq saħate,—äнна.

Cul theħax ghažagah, juxa tha a vijrzä, thačej-xar:

— Ivan Ivanič, jolle ĥaj mette!

Cisk, qi duħale ca ješ, byargaš a duvšadä, šorttig

šij metta yodižar. Cun bataga a meqaška a hjažača xovrgdar, sixdena thom še baqqarax, iz še a bašxa doqqijdeš ca xilar. Kaštanka, car šijna xalaxetar darax chejzar, häta ghaž, jaya a sottajä, čexka, sixjenna le jolajelar, čhabaqhda, co duvcar fud qetalurgdolaš-m dacar.

— Megäd, megäd!—älar chendaz.—Bart tejna, mašarca dæxa deza,—änna. Kaštankijna kulg a heqaš, dyaxo a le volavelar iz:—ho, keradarg, qera ma qera... Jeraš-m vo novqhosti bac, xalaxetar dergdac hona. Sabar, chi fu joaqqargja vej hox? Chi joacaš-m megärgdac.

Ca vovzačo ujla a jä. älar:

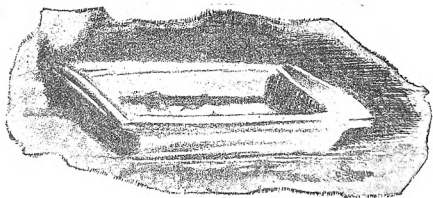
— Qeti ho... ho xurgda—Däci... Qetadoj ya? Däci!—änna

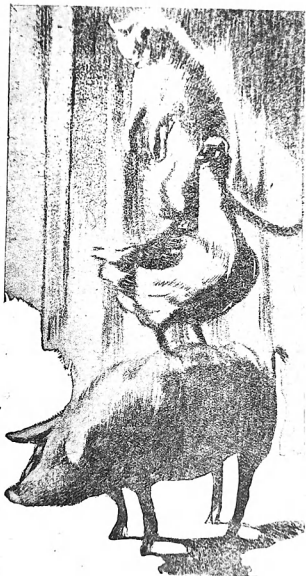
„Däci“ jaxa doš masexkaza juxa kertax a däqqa, aravälar iz.

Kaštanka, yo a xejna, ze doladelar. Cisk, še thejsača senna, dollačaḥ mettatha yo a xejna daghar. Ghaž, qhamarg dya a uxijtaš, čan mette kogaš yo a bettaš, dyaxo a, vyalla duvcar fud ca xovš, sixjenna luvš jar. ḥagučox, čhoagha häqhal dolaš ghaž jar iz; čan juqqa iz šij ghar a jijja, cul theḥax, mas: saza a šij qhamälax čhoagha ghadjaxača senna a xile, cec a jäle, juxathejšaška joalar iz... Cunga la a diigha, cunga juxa gh-gh-gh... a äнна, massanaḥa gholla ḥažjaxa doladelar Kaštanka.

Thoadajä mäqa čqhorgaš j qeš j ču a jadaš, zyami-ga nijlg korajir cunna, čan sängga lattaš. Qeška hjažača, iš čamboacaš korajir cunna, čqhorgaška hä-

ža a hãža, iš jaa ettar iz. Ca dovzača žyale šij qača
baarax, ghaž vyalla eghaz a jaxanzar. Eghaz ca ja-
xaral sovx, qi a sixax xabar dıvca a jolajelar, häta,
še tešaš xilar hãhoqaš nijlgana še hãtha a jena, qeš
jaa a ettar.

IV

TAMAŠIJNA GHULAQAŠ.

Koanayarašta a ersi П jaxača alapa a tera a jolaš, čja vyalla mišta ja ca xovš jola hama a jašaš, čja khezziga sabardäča gholla juxa čuvera ca vovza sag. Cu daxčax irča ħadäča П jaxača alapa tha-gholla ħajoallača ghažax ħal'ella gurgal a ullar, dya-

jixkä tepča a joallar; gurgala čura youllača mettax j tepči zyokarax jyouxkaš thirgaš jar.

Ca vovzačo П chenjuqhe yo a ottadä, čhan juqha čjacca hamaš hajoastaš j dyajekkaš j välla, cul thehax ghažagaš dya a hažä, älar:

— Ivan/Ivanič, ži, hajolle!—

Ghaž, iz volča dyatha a jaxa, dyaettar.

— Ha-ha,—älar ca vovzačo,—juhhera denz dolalurgdavej. Eggir halxax, yo a jizrze, moaršal xatta! Čexka lela!

Ivan Ivaničaz, foart yo a sottajä, massajolča oaghoraha korta a lostabä, šarx äнна kog haqar.

— Ha-a, dika ja... Hanz lel, häta!

Ghaž arqhal a jänna, kogaš urax a baxijta, jelča senna yojižar. Qi a cu tejpara bašxa loarhame joaca fokusaš¹⁾ a jä, ca vovzačo chäxxa šij korta ha a läca, čhoagha qeravenna korzaxvälča senna juhmaras a jä, chogha texar:

— Oarc dala! Chi jännaj! Doagaš latt!

Ivan Ivanič П dolča

¹⁾ Fokus—tamašijna hama, bozbuačal.

dyatha a hijdda, zyokarca thirg ħa a läca, gurgal betta jolajelar.

Ca vovzar čhoagha räza xilar. Ghaža foartantha gholla kulg a ħäqa, älar co:

— Dika ja, Ivan Ivanič! Ha-ha, hanz ħo došo pħar va, došuv a žovħaraš a doxkaš. Thaqqä, ħo ħaj magazinaču ħačuječa, cuču qħušta thanijslu ħo. Cu tejpara ħaj ghulaq ettača fu dergdar ya?

Ghažo vož thirg zyokarca ħa a läca, ħaozajir, cunax cu saħate, lergaš qhorde senna, tepča jälar. Gurgala tata Kaštankijna čhoagha dezadelar, tepča jälča qi a čhoaghax ghaddaxa, yexa a yexaš, Π lattača gonaħa go tessa dolodelar iz.

— Däci, dolle ħaj metta! Għar ma jel — äнна chogħa texar cunga ca vovzačo.

Tepča qossarca jistebalacar Ivan Ivaniča bolx. Cul theħax, byarččača saħata ca vovzačo, thirg a tessa, šijna gonaħa lijxkar, iz, šod a lestaješ, häta iz go boaxača xana għaža hamajex thexquvsajala a għozarex čaqjuvla a khagor xuvša a, häta kogaš lesta-be a bezar. Kaštankaz byarg thera baqqacar Ivan Ivaniča, ghaddaxa chuzär, häta duqqaz a, yexa a yexaš, għaža theħa ada a dennadar iz. Għaž a še a khäddä vänaču theħax, ca vovzačo, ħažjuqhe ħacarana hama a ħäqa, chogħa texar:

— Marja, ħajexal uqaz Xavronja Ivanovna!

Čħa minot jännača gholla xurth-xurth... jaxaš xezar... Kaštanka, yäxa a yäxa, še čhoagħa mejra do-laš senna nijs a denna, funnax xule a äнна, ca vovzačunna juxeħa dyathadaxar. Niy ħa a jijlä, čħa joqqa sag chagħa ħačuħäžar, cul theħax, čħa hama a äнна, yärža jola čhoagħa ijrča ħaqa ħačuxijcar. Yexaš

dola Kaštanka vyalla terkal a ca deš, šij muchar ħa a ejjä, għadjaxa xurth-xurth... jaxa jolajelar iz. Ħagučox, šij da a cisk a Ivan Ivanič a šijna byargabovrna čhoagħa räza xinnajar iz. Ciska dyatha a jaxa, cun čukħal šortta šij muchar yettar co, cul theħax għažaca a čħacca duvca jolajelar iz. Cun lelarax, co ječa għarax, chogalga egarax, šedolčox a guš dar, čhoagħa dog čħalxa iz xilar. Cu morča hamaška yexar pejdanna doacalga cu saħate qetadir Kaštankaz.

Chenda, П dya a jaqqa, jist xilar:

— Fedor Timofeič, ħadola!—änna.

Cisk ħal a għätta, meqho setta a settä, bezam boaccaš, še čhoagħa doqqa ghulaq deš senna, ħaqjina dyathadaxar.

— Ha-ha, Misaren piramidagara¹ doladergda vej,—älar chendaz.

Čħacca hamaš dyaħexaš čħa juqh a jäqqa, thaqqa komanda jelar co: „čħa'... ši'... qo'!—änna. Ivan Ivanič „qo“ oalača xana tqhamaš a texä, ħaqi buqhatha ħalthaqossajelar... ħaqi šärača buqhatha šij tqhamaš a qhamarg a lestadeš għaž čhoaghjenna dyaettačul theħax, Fedor Timofeič, čħa meqħa, vyalla lora a ca luš, šij govzal vyalla loarħa a ca loarħaš, je iz goama jolaš dolča kepera, ħaqi buqhatha ħalthadälar, häta cuthara bezam boacašo għaža buqhatha a dänna, theħaškarča kogaštha uraettar. Cunax ca vovzača sago Misaren piramida jaxaš jola hama xilar. Kaštanka għaddaxa chejzar, čħabaqħda, cu xanna qħanna cisk meqhalla sottadäčara, telxa a telxä, għaža thera čudežar. Ivan Ivanič a oaga a jenna, thera čuježar. Ca vovzar, chogħa a ħäqqa, kulgaš a lostadä, ju-

¹) Piramda—buħ vyäštboagħa loqale.

xa a čja hama ħexa ettar. Iz bolx khorda ca beš vola chenda byarččača saħata cu piramidan ghulaqax a välla, cul theħax Iván Ivanič ciska tha a xejna lela yomaje ettar. Thaħqa, cisk ghäle uvza yomade volavelar, ištta qı dyaxo a. Iš yomadar ghulaq jistedälar, ca vovzar ħažathara ħacar dya a dāħqa, arava larca. Fedor Timofeič, cicxaš dyadoxijtaš merex purx a bä, byargaš a duvšadä, metta yodižar, Ivan Ivanič nijlga dyathajxar, häta ħaqa joħqača sago dyajigajar.

Duħa kerda hamaš dovzaš xilarax Kaštankijna do-di-dodaci ca xovš dyadaxar di. Sarraħa šij mott a theħa, byexa kaxat čutexäča chalgaču ħačudoaladir jer, häta bijsa Fedor Timofeičace j għažace j čjana a jāħħar.

V.

ЃAQAL! ЃAHQAL!

Butt dyabälar.

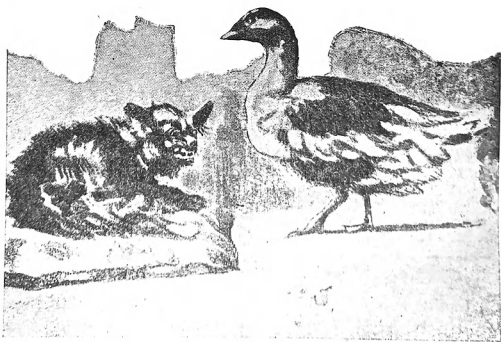
Hara sar-sarah čam bolča qačanca še qabarca a Däci jaxaš šij chi jaxarca a dyayämar Kaštanka. Ca vovzačunca a qiča šijca baxarašca a dyayämar iz.

Vaxar, dätta häqača senna, atta doladelar.

Hara di a čjan tejpara dolalora. Massara a Ivan Ivanič, ħalxax soma a jäle, cu saħate je Däcena, je ciska thajodar. Foart a settaješ, čhoagħa thajjrze

čja qhamäl de ottar iz, čjabaqhdä, qhamäl ħalxa senna fu joax ca xovš dar. Čqħazah korta ħal laq a bijja, dyäxxa qhamäl dora co. Iz čhoagħa ħäqħal dolaš xilarax co sella duqa qhamäl du äna xetar Kaštankijna, juħħanca šijna iz ježžača denoška. Čjabaqhdä, duqa xa jalaleħ goamjelar cunna iz; hanz šedolča cu šij dyäxača xabarca iz ħathaječa, je chog a lostadacar Däcez, häta cu šij dässača xabarca massanega a nab a ca jejš, še khorda a jejš lelar mo mara terkal a ca ješ, cu saħate chimxar gh...gh...gh...oalar.

Fedor Timofeič qiča tejpara a äla dar. Co še somadälča a čjaqqa għar jacar, dya-juxa a ħacar, je qi mettäl, byargaš ħa a laqacar.

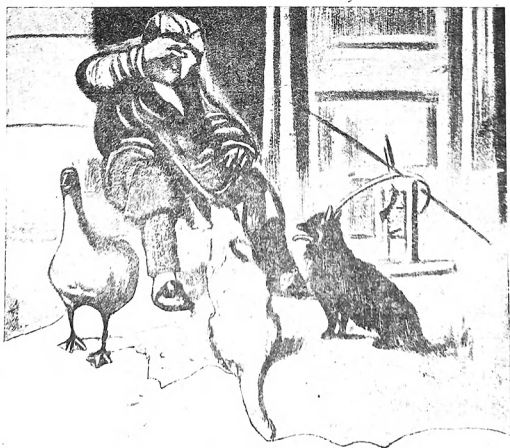
Soma ca dalarna sov räza xurgdar iz, hana älča, guš dar, iz bašxa vaxar dezaš doacalga. Čhaqqa

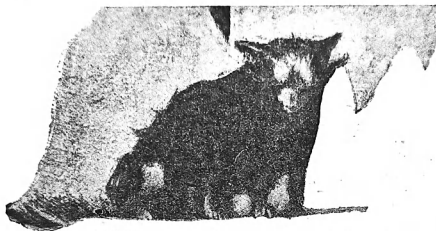
hamanca bezam boacaš, massadolča hamanna a meqha, doš ca xetaš, haman terkam boacaš, massadola hama goama dolaš, qi mettel šij čam bolaš daa hama duaš doallaš a cicxaš dyauxijtaš purx bora co.

Še somadälča Kaštanka chenoška gholla dya-juxa axa a sänaška gholla ħažjaxa a dolalora. Duħħal iz j cisk j lelijtar chenoška gholla. Ghaža, myadaša dizä kăxat čutexäča chen nayarax arajala boqho jacar, häta Xavronja Ivanovna, dya koa, čhan otargaču jaxar, duħħal yomaječa xana mara guča a jaghacar. Chenda gejna mara ħaghattacar, cul theħax čej a mele, cu saħate šij fokusaš je volalora. Hara denna П a šod a beškan taneš a chagha ħačuquħar, häta hara denna deš xinnaraš, hama ca eššaš, iš ħalxax cqha dä lovzaraš a dar. Iš yomadara ghulaq qä a di' a saħata dyäxloro, cunax cqhazaħ Fedor Timofeič sov čhoagha khäddalarax dexača senna telxar, Ivan Ivanič, zyok a ghottajijja, čhoagha juvħar, häta chenda, chij a vele ħažijttħara ħacar dya-däxa vala a ca mogaš xular.

Cu ħamaš yomadarca a delqħijna hama daarca a denoš čhoagħa saqħardame dyauxar, čħabaqħda, sejjrenaš sogata xular. Chenda sarraħa, massaza a čhan-

naħa uħar, ŝijca ĝhaž j cisk j ijce. Še ĉħa ĉhagħa
 diŝaĉa, Däci, metta yo a diže, ŝagat a luš ullar...
 Cunna xoa a ca luš, ĉhagħa ŝejran boado joagħaš
 ŝenna, ŝortta tha a jajja, ŝagatono dyaloacar iz. Sa-
 gatdala doladelĉa Däcen ŝe yaxarcara a hama da-
 rcara a ĉhagħa ĝholla dya-juxa adarcara a qi mettel
 byargaš ĝaleqarcara a ŝebola bazam bovr. Cul the-
 ĝax, dika ĝheŝtaluš a doacaš, je adami dale a je
 žyalej dale a ĉħa xoa bezame ŝi ŝurat duħaldullar
 cunna. Iš ŝijna duħaldäxkaĉa Däci, ĉhogalg a leŝta-
 deš ĝheŝtalora, ŝijna cħħa iš ĉħannaħa byargadejĉa a
 duqadezaš xilĉa a ŝenna xetaš... Še ĝhovsaš, maŝŝaza
 a cu ŝijna duħaldäxkaĉa ŝuratex ĝamĉa j ŝolxi j
 lake j ĝhaž joagħalga qetadeš xular Däci.

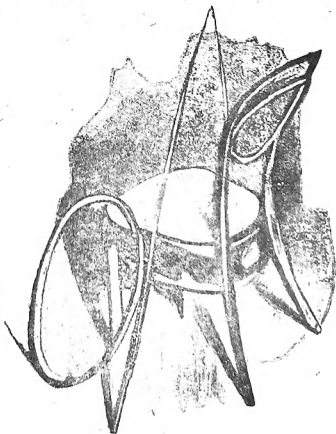

Kerdača
šij vaxarax
gettar dya-
denna, dol-
lača ha-
manca dya-
yäma, do-
qhadenna
ghijla žya-
lig xinna-

čara xoza bizä p̄hulg a xinna, Däci lelaš, c̄qha, šij ha-
maš yomadār doladeleḡ ḡalxax, Däcena kulḡ a ḡä-
qa, chendaz älar:

— Däci, hanz ya a c̄ḡa ḡhulaḡ ḡaeca megarg-
da. To'argda ḡona ḡhatti ḡo boxaš lelar. ḡox ar-
tistka de bezam ba
sa... ḡa biḡ bezam
artistka xila?

Cigga denz-dya
cunna tejp tejpāra
hamaš yomade vo-
lavelar iz. ḡalxarča
urokax theḡaškarča
šin thodatha ura a
että lela yomadār co
iz, cu ḡhulaḡa Däci
čhoagha räza a xi-
lar. Šollaghča uro-
kax theḡaškarča tho-
daštha urax a tuvsā-
luš, šij kertatha laḡ-
qa ḡexarxočo ḡal-

läcača šekarbyalgax kajetta jezaš dar iz. Cul the-
harča urokex xalxa duvla a muš kač a tessä go-
naħa ada a zurmana theħa uvgha a gurgal betta a
tepča quvsa a yomadelar Däci. Čħa butt bälča Fe-
dor Timofeiča kogametta Misarera piramida jara
ghulaq a xozza parghata dika qoačašdulora cunga.
Še yomadäčox doqqal a deš, čhoagħa räza dolaš
yomalora iz. Muš kač a tessä, mott ara a bäqqa,

gonaha udaš gobaxarna, beška ghozara juqhe gholla
čaqtuvsadalarna, qhānača Fedor Timofeičana tha a
xejna lelarna yalāmate choagha rāza dar iz. Molla-
gha a še kerda yomadeš dola ghulaq šij dika qoa-
čašxinna čaqdālča, gettar ghaddaxe yexar iz, hāta,
hexarxo a, cec a vāle, rāza a xile kulgaš vyāšaxhe-
qaš xular. Co joaxar:

—hāqhal! hāqhal! Šeko joaccaš hāqhal da hoga!
Hama karaxdargdolaš da ho-m!

Iz „hāqhal“ jaxa doš co duqa jaxarax, cu deša-
ga dala a dānna, Dāci, chendaz iz doš massaza ala
ura a lelxaš, iz šij chi jolaš senna dya-juxa hežar.

VI

SATEMBEJNA BIJSA

Däcena žyale ghanaš dejra, šijna theja, nuv be a boallaš, dvornik udaš senna xetaš, cunax sov čhoagha qeradenna iz soma a iqqar.

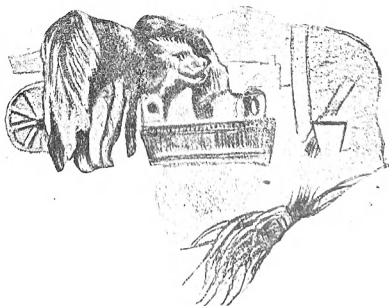
Chaghaču satijna a bäde a sadiqhä a jar. Sagalaša cergaš a jettar. Ĥalxax bäde xilarax chaqqa a qeracar Däci, çhabaqhda, hanz, hanad a ca xovš, çja čhoagha sa a ĥejzar cun, yaxa bezam a xilar Mgaha-

chagha chendaz čhoaggha doqqa sa dāqqar, thaqqa khezziga sabardāča gholla, šij otargaču xurth-xurth älar haqo a. Cul theħax, juxa a satijr. Duača hamman ujla ješ xilča dikax satuvra Dāce. Cuduħče še taxan Fedor Timofeiča kotama / kog mišta ločqhabir a hāši chagha dome j gizga moašoš j dolča iškapa j pena j juħhe iz dya mišta billar a dagaluvca dola-delar. Hanz cunga ħaža daxača a ma baqhaħa dar-q, ħanna xov iz biħābij a. Chendāna kora a bā, biā xila saħat a dac-q iz. Dale a, sa xallalca chaghara aradala jiš jac—boqho ištta ja. Čexkax tħovsa ānna byargaš dyaduvšadir Dācez, hana älča, še zerax cunna xovr, čexkax tħovsa mel tħovsa sixax sa xurgdolga. Thaqqa, chāxxa, cunna gāna doaccaš čħa vo yimad jālar, Dāci oaga a dolijtaš, bi'e kogatha ura a eqqijtaš. Iz chogħa texar Ivan Ivanič jar. Iz cun chogħa hanzolca xinna dāssa, šij loyamax ħijqar senna a doacaš, čħa aqa, vyalla ca xulča voča tejpara dar, dya-jellača koanayari tatana tara a dolaš.

Bādeča ghol-la hama byarga a ca dejna, je qeta a ca dā, Dāci qi a čhoaghax qera a denna chejzar:

— Gh-gh-gh...— ānna.

Dika thexk jiä dalarna ešar missel jola xa

jälar. Qi chogha haqacar. Däci, tuvš-tuvš sa a tijna, tja-ghar daxar. Phendarasta a oaghošta a soaxkarča mo-si kanaš a doaxkaš, ghanax doqqa yärza ši žyali du-haldilar cunna. Čhan joqqača nijčura khej yi a ghet-taš, gettar čame haž a joaghaš dola deš duaš doax-kaš iš, čhoagha jaqa thadijrza. Naggaha Däcegah ju-xa a hožaš, cergaš a qhežaješ „hona-m oaxa lurg-jac!“—älča senna „gh-gh“ joaxar car. Čhäxxa cha-ghara, ketar a juvxaš, haara iqqäča qhonaxčo šoda-ca lelxadir iš. Thaqqä, Däci nijna dyatha a daxa, deš daa ettar, čhabaqhda, ha, äнна qhonax koanayarax dyaara voallašež a šaqqa a yärza žyali, yexa a ye-xaš, juxa thahijlxar uqanna. Ciggača čhäxxa juxa a dexaš chogha dälär.

— Qha-qha! Qha-qhaaqh!—yimad iqqar Ivan Iva-ničaga.

Däci, soma a dänna, ura a lqqä, mettathara dya a ca doalaš, čhoaggha yäxar. Ivan Ivanič a joacaš, qi a qi a arara thajena ča xijca hama yexaš senna xetar cunna, häta sennaxčun duħa dale a otargačurča ħaço a juxa xurth-xurth älar.

Ha, hanz juħejoaxkača mäčej tata xezar, cul theħax aba a thajuvxaš, kheram a be boallaš, chenda chagha ħačuvälar. Gučajoalaš lattača serdalono, penex doallača byexača käxatatha a txovnatha a ghol-la dyajaržaš boado dyajäqqar. Arara čujena čħačqa a xijra hama chagha joacalga jejra Däcena. Nab a ca ješ, chenjuqhe yo a xejna jaghar Ivan Ivanič. Ghot-tajä zyok a dya juxa daxijta tqhamaš a dolaš, ča čhoagha khäd a jenna, xij mala bezam a bolaš jolča ħi-sape jaghar iz. Qhäna Fedor Timofeič a soma dar. Iz a cu ghažo ħijqäča chogho somadäqqa xurgdolaš dar.

— Iván Ivanič, fu däd ħona?—änna, xättar chendaz ghažaga.—Chogha hana ħeq ya? Camogaš ja ħo? Ghažaga ghar jalacar.

Chendaz ghaža foartax kulg a texä, buqhatha ghol-la kulg a ħäqa, älar:

— Sonta hama ja-q ħo! Yajxa a jac ya, je qi-čarga a jejtac ya nab.

Šijca kheram a ijcä chenda aravälča, juxa a bäde xilar. Däcena unzar jar. Ghaž yexa-m yexacar, häta a Däcena juxa a bädeča ča xijra hama lattaš senna xetar. Egir unzarax dar, cu xijračoa cergaš toxa jišjoacaš, je iz sibat a doacaš, je byarga a ca guš xilar. Hanad a ca xovš, cu bus secca ča vo hama xurgdolaš senna xetar cunna. Fedor Timofeič a dacar satijna. Šij mettatha gholla khaltha a duvlaš,

bage a ghattaješ, korta a lestabeš iz lelaš xozar Däcena.

Çannah ulicatha koanayarax bij bettaš xezar, häta, otargaču juxa a haqo xurth joaxar. Halxiškaḥ ši thod dya a daxijta, cartha korta a billä, chejza a a chejzä, dižar Däci. Cu koaniy jettarca a, sennax-čun duḥa dale a, xurth a jaxaš haqi ca thovsarca a sov bäde xilarca a, Ivan Ivaniča choghaca senna, çḥa çhoagha sagato j unzarlo j xetar Däcena. Šedar satembejna, säqdänna dar, hanad iz? Iz byargaguš voaca xijra var malav? Chäxxa Däcena ulluv bäccara ši sijg lotabelar. Šoaš dejzača denz-ḥa eggir ḥalxax jer dolča ḥathadena Fedor Timofeič dar iz. Cunna fu deza ḥox? Iz hana denad xoatta a ca xoattaš, cun thadax mott a ḥäqa, juxa a ghijla chuvza doladelar Däci.

— Qha-qhaqh! Qha-qha-qhaqh!—änna chogha texar Ivan Ivaniča.

Juxa a niy dya a jijla, kheram be a boallaš chenda

čuvera. Še ḥalxa jägghača bessa zyok a ghottajä, tqhamäš dya juxa a daxa, jaghar ghaž. Byargaš duvšadä dar cun.

— Ivan Ivanič!—änna qejkar chenda.

Ghaž dya-juxa a ḥanzar.

Chendaz, cunna ħalxiška chenjuqhe yo a xejna, çħan minota jist ca xulaš cunna byaraħežaš a vägha, älar:

— Ivan Ivanič! Jer fud hanz? Jala-x miča joal ħo? Ha-ha, hanz sona dagadera!—änna chogha a texa, kulgašca šij korta läcär chendaz.—Sona xov ħona fu xinnad-m! Taxan ħona govro kog thatoxarax xinnad-q ħona jer! Hanz fu dergdola, va däla!

Däcena chendaz fu joax-m xacar, çħabaqħda, cun juħa dyabyaraħjäžača guš dar, iz a še senna çħa vo dar xilarax qeraš volga. Šijna xetareħ çħa xijra hama ħaçuħežača bädeča koraga batt dyatha a jihä. ghijla chejzar Däci.

— Däci, jer leš joal!—älar chendaz, kulgaš vyäšax a texä.—Belggal leš joal ħona jer-m! Yoazal çuje-naj šun chagha. Fu dergda vej hanz?

Korzaxväнна, bos a baxa, doqqa sa a doxaš, korta a lestabeš še vižä ullača chagha juxa çuvaxar chenda. Bädeča saca çhoagha unzar jar Däcena, cuduħče iz a cunna theħħa iz volča dyaçudaxar. Chendaz mängetha yo a xejna, duqqazlagħ a juxa oalaš joaxar:

— Hanz fu dergda, va däla?

Šij ištta sagat hana dennad a massava a ištta çhoagha satembejna hana va a ca xovš, šij dä kogašta juxxe gholla lelaš dar Däci, co mel der zuvš, fu xinnad xa gherataš. Šij mettara naggah mara ħal ca ħovš xinna Fedor Timofeič a çħenda vižä ullača chagha ħaçu a dena, cun kogašta juxxe gholla gobaxa doladelar, bega a bä cuçura vo ujlaš dyajaxa ghertaš senna, korta a lestabeš, tešanza dänna mänge khalxa ħalçu a ħežaš lelar iz.

Çħa a ijcä pela oarqalgaçu kulgašdulargaçu a xijçu a dettä, juxa a ghaž jölča vaxar chenda.

— Dyamala, Ivan Ivanič! Malal haj, dika jar! —
älar co, ghaža halxaška oarqalg yo a ottadä.

Çhabaqhda, Ivan Ivanič je dya-juxa a hacar, je
byarg ha a laqacar. Chendaz ghaža korta oarqalga-
çu yoçu a sottabä, zyok xila yoçuyettar, häta a ma-
lanzar ghažo xij, qi a šerax tqhamoš a doaržadä,
korta oarqalgaçura hal a ca ejbeš, allijsar.

— Ha-ha, jer hama xulčara dyadännad! Ivan
Ivaniča dar dyadännad! — äнна doqqa sa däq qar
chendaz.

Cun basalgaštha gholla dogha delxača xana ko-
ra kizgaštara uxaraš senna qhegaš dola xin thada-
maš yodoladelar. Fu xinnad a ca xovš, cecdänna,

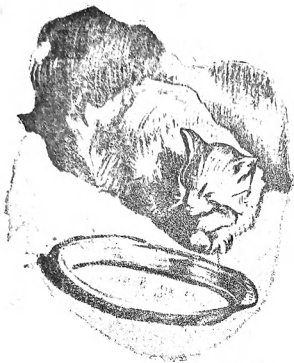
šoj dāna dyajuxe a teyaš, unzardānna ghažagah hē-
žaš daghar Dāci j Fedor Timofeič j.

Chendaz, mālvaro doqqa sa a doxaš, joaxar:

— Miska jay-q, Ivan Ivanič! So-m byāsti hō da-
če a jiga, hōca sijnača bejtha gholla saqherda da-
ga volaš ma vari. Xoza hējba, sa dika novqhost,
haz dyajānnaj-q hō! Mišta vaxargva so hanz, hō
joacaš?

Ghaža xinnar šijna a xurgda mottar Dācena, še
a ištta, senduħa da a ca xovš, byargaš a duvšadā,
thodaš a dyadaxijta, bage a ghottajā, ševaz unzaruvlaš
byara a hēžaš, ullargda-q ānna xetar cunna. Ĥagu-
čox iš ujlaš ješ dar Fedor Timofeič a. Ĥalxa, čaq-
qa a hanz senna mālvara xinnadac iz qhāna čisk.

Sa xulaš doaghar, hâta chagha Dăci sella čhoagha qeraš xinna byarga ca gu xijra hama joacaš a jar. Gettar ša belgalo jannačul thehax, dvornik haču a vena, ghaž, kogaš a lăca, čhannaħa dyajihar. Čul thehax, čha khez ziga xa jălča, joqqa sag haču a jena, nijlg a arajihar.

Dăci, hăša chagha dyaču a daxa, iškapa

thexaška hăzar. Kotama kog chendaz baanza bar; šij mette, gizga moašošta juqqhe, demijla ullaš bar iz. Čhoagha mälxar a sagata a xilarax delxa bezam bolaš dar Dăci. Kotama kogax, qi mettel haž a ca joaqqaş, divana khalxa a daxa, ciga yo a xejna, jitqhača oazaca, šortta uvgha doladelar iz.

VII.

ÄTTUV CA BANNA GHULAQ.

Çhan xozača sarah, chendaz, penax byexa kăxataş texăča chagha hăcu a vena, kulgaş vyăşax a hëqadeş, älar:

— Ha-ha...—änna.

Qi a çha hama ala bezam a xinna, qi hama a ca oalaş, aravälar iz. Urokaş yomadeča xana cun juh a oaz a dika zijnadar Dăcez, cuduhče iz säqvänna a sixvenna a, häta, xetareh, eghazvaxa volga a xejr cunna. Khezziġa sabardăča gholla, juxa çu a vena, älar co:

— Dăci a Fedor Timofeiç a dugargda az taxan sejca. Taxan Misarera piramida jeş, ho, Dăci, jennača Ivan Ivaniča kogametta xurgda. Sona-m xac qi fu dergda! Çhaqqa haman kijço jac, khezziġa kijçdennad vej yomadenna dännadac! Ghulaq qoaçaşdulurgdac vejga, eñ m dergda vej.

Cul thehax, juxa ara a vänna, çha minot jännača gholla, ketar a juvxaş, laqa kuj a tullaş, juxa a

čuvera iz. Ciska dyatha a vaxa, ħalxiškara thodaš läca iz ħal a ejdä, ketara khalxa če dellar. Cu ghu-laqa vyalla šek a doacaš, qi mettel byarg a ħa ca loqaš dar Fedor Timofeič. ħagučox dižä ullalga a, kogaš läca ħal'ellä ullalga a, metta kerčalga a, dāna ketara khal če doallalga a je čaqqā hama a be dācar cūna.

— Däci, dolle gho vej.—älar daz.

Co leločox vyalla hama a ca xovš, chog a lestadeš cūna theħħa daxar Däci.

Minot jalaleħ dä kogašta juxxe, soalozatha nijsdenna daghaš dar iz. cu šij daz šelalla a vexä xilarax a vyäška a uvzaluš—eħ xurgda-q, juħ-yäržo xurgja-q txovsar!—jaxaš bord-bordax dūvcačunga la a dūvghaš.

Bartal ottadäča boganna tara dolča čħa doqqijča, tamašijnača chenošta juxxe juxasecar aqar soaloz. Cu chenoj kizgaj qo niy a jollaš jola jyäxa ujče 12 fonaro čhoaggha sijrdajäqqajar. Kast-kasta jellaš jolča nayaraša bageno senna, qälle čuħnaħa doaxar cu ujča ħuvzaš dola adamaš. Cu chenošta gonaħa ħuvzaš duqa adamaš a govraš a gora Däcena, čħabaqħda, žyali vyalla a gacar.

Daz ħa kara a ijcä, ketara khal če dellar Däci, Fedor Timofeič dolčča. Sadiqhä a bäde a jar ciga, häta a jyejxa jar. Čħaxxa bäde bäccara ši sijg qħägar—iš, cisko, šij loalaxočun šijlača, deqħača thodaša satem boabarax ħäläqa byargaš dar. Däcez, cun lergax mot a ħäqe, šijna xozza parghata yoxar duħa, satem bejna dya-juxa a ħoqadenna, šij šijlača thodašta khal dellar cisk. Thaqqa, ketara khalxara, ca xovš, korta dyaarabäqqača, cu saħate eghazdaxa gh-gh

a äna, juxačuločqhabir co. Šijna yalämäte doqqa, xejra sijrda a doacaš, čja tamašijna cha byargadej-ča senna xijtar Dacena. Chenna šinna a oaghorah joaxkača jovqhašta a rešotkašta a thejšaskara haježaš čja unzar jovhamaš jar; govri a muyaš jolaš a, dyäxa lergaš dolaš a, carna juqhe čja soma joqqa batt a jar, meraža mettal chog a ullaš, bagara arajaghaš jyäxa khej ši thexk a jolaš.

Däcen thodašta khalxa gettar chejzar cisk, čja-baqhda, cu sahäte ketar dya-juxa a joaržajä, daz „hoph“ älar, thaqqa Fedor Timofeič j Däcl j chen-juqhe yo a qovsadelar.

Khejča ulgex dāča čjan zyamigača chagha dar iš! Kizga a doallaš dola čja zyamiga istolg j ghand j sānaška gholla hal'exka dada tiša barzqhaš j mara qi čjaqqa ghirs bacar cuču. Lampana a kherama a mettel joagaš penax dyačutexāča turbalga juhe jaghaš čja sijrda chi jar. Dācez hoqajāča šij ketarax mott hāqa iz šār a ja dya a daxa, għanda khalxa yodižar Fedor Timofeič. Hanz a vexā a volaš, kulgaš vyāšax a heqadeš, barzqhaš dyadaxa etlar chenda.. Šij massaza a chagha juvrghana khal yoviža voallaš doaxxača bessā dyadāxar co barzqhaš. Duħħal čuħnaħ duvxača čjan kočage j xačege j denz dar dyadāqqar. Cul theħax ghandatha yo a xejna, kizgaču a hežaš, šijna tha čja tamašijna hamaš de volavelar. Eggir halxax češ tha a doaxkaš, čja muyaš senna hamaš a jaghaš bola mord kertatha yothabellar co, thaqqa čhoaggha kertax čja khej basar hāqar, cu khejča basartha gholla byargachacqhamaš j meqaš j dexkar, cul theħax cheča basarca boš chijbir. Iš massadola hama diča a ghulaq jistedalanzar. Juħmaraštha a foartax a basar hāqa vālča čja vyalla mištad a ca xovš, čjanna hamax tara a doacaš dola barzqhaš thaduvxa ettar iz. Ižžamo barzqhaš Dācena halxax je chagha a je araha a byargadejnadacar. Nayarašta duħħal ulladeča tejpax dola čja qhoarza, doqqij zizaš tha a dolaš dolča basma xaci thajijxar. Pħarsašta khal a qoacaš yalāmate jyāxa a šera a jar iz xacij. Cu xače čja ghogh morača basmax j šollagħa dola ghogh sirdo-yaržaghča basmax j dar. Verriga cu joqqača xačeču a venna, cuthagholla čja loaco jola basmax jā pinžak senna hama thajijxar co. Cu pinžaka, joqqij qalaš a joaxkaš, čja boqqa kač a

bar, buqhatha lotabä boqqa setqha a bar. Juxxera a tejp tejpära besaš dolaš pastaš a jijxä, bäccara mäčeš a jijxä, kijčvelar aqar da...

Iz ištta kijčvelča Däcena derriga dune qhoarzelča senna xijtar. Uq khej juḷ a jolaš, galex tarrarča

ghovnax Däcena šij dä haž-m joaghar, häta ler a ma dar uqan cunčox tara, häta a sov qhoarzvenna ijrča valarax cqhazaļ šekdala a dele, cox, yäxa a yäxa, dedača a fu dar teš äнна xetaš xular iz. Chaqqa a ca jejna kerda mottig a lampäna mettel joaga chi a haž a šij dä xuvcavalar a — iš šedar dagade-xača, žyale degču čha unzare qeram bassar. Funnax jānna a, cu soma batt a jolaš, meraža mettel chog a ullaš xinnačun tejpara čha unzare hama duhaljarg-ja-q sona taxan äнна xetar Däcena. Istta dolča uqanna qi a gänno penal araļa čhannaļa leqaš haxozaš uqanna gettar goama jola muzik a jar, he-qaš čha ijrča chogharč a dar. Cuñ čha khezziga sa tedeš čha hama-m dar. Iz fu dar älča, Fedor Timofeič vyalla doxanza dar. Ghand dya-juxa tettača a vyalla byarg ha a ca loqaš, ghandä khalxa thaghar a daxa, satijna ullar iz.

Frak ¹⁾ j khej žiletke ²⁾ j jixä, kijčvennača čhan sago, chagha haču a häža, älar:

— Uq saħate miss Arabella čujoda, cul thaħax ho va.

Däce daz hama a alanzar. Istola khalxara čha zyamigo čemodan ha a ijcä, yo'a xejna, hežaš va-ghar iz. Co doaxača sax a cun kulgaške j bordaške j häžača a xovrgdar, iz čhan hamax qeraš, vexe volga.

— Mister Žorž, volle hanz!—äнна nayarga čhanne chogha texar.

Daz, hal a ghätta, qozza žyarg a texä, cul the-ħax ghandä khalxara haijcä cisk čemodanaču a dela, šorttiga älar:

¹⁾ Frak j žiletke j barzhaš da.

— Däci, hadola!—änna.

Co leladečox ca qetaš dola Däci cun kulgašta dyathadaxar. Ha a ijcä kertax bart a bäqqa, Fedor Timofeiča ulluv yočudillar co iz, cu thehja boado a ettar.. Sov čhoagha qeradalarax vyalla yaxa a ca

mogaš, čemodanax thodaš a heqaš, ciska kogaš a thabettaš, čjan mette ca yeluš dexädar Däci, häta čemodan qi tha a telgheštha senna lestaš a egaš a jar...

— Ha, so a qáčav!—änna čhoagha chogha texar daz. Juxa a:—So a qáčav-q!—änna chogha texar.

Cu choghal thejx čemodan čjan čhoaghača hamax dya a qijta, egačara socaš zijra Däcez. Thaqqa duqqa a jola čhoagha gharaš xezar. Čhannena jettaš senna tataš dar, häta čemodana čhegaš a egadeš yalämate čhoagha yexaš a jelaš a čja hama jar, xeta-rex meraža mettel chog a dolaš xinna soma batt jola hama xila megar iz. Cu ghara duhhal še chaqqa a ca velavennača tejpara, čja ijrča chuvzaš, velavelar Däce da.

— Ha-ha! Sijdola nax!—änna, čhoaggha chogha texar daz.—So hanz duhhal vokzalera voagha! Sona

thejhale a jutaš dä-nana jennaj sa! Uq čemodanaču čja čhoagha jeza hama ja—došuv-m tijššä a da jer... ha-hä! Čja million xila toam bar uqču! Uq sahate ha a jijlä, hožarg-da-q vej uqanga...

Čemodana čhega ha-bäqqar. Čhoagha serdalo byargaška ettar Däcena. Čemodanačura dyaara iq-qáčul thejx, cu gharo

koraxdäqqa iz, šij dāna gonnaha, čhoagha yexa a yexaš, daggar ada doladelar.

— Ha ha! Dä-voša Fedor Timofeič!—änna chogha texar aqar daz.—Deza Däcelg! Bezame gargara nax! Duqa ma daxarğaš!—änna.

Bartal ghomartha yo a qijta, cisk a Däci a ħa a läca, iš marhadexka volavelar iz. Co še marha a della, ħeqadeča xana čexk-čexka cu še juqhe nijsdennača mottiga gobäqqa byargläqar Däcez. Cu šijna gonaharča doqqijča hamajex sov čhoagha cecdänna a ghad daxa a čħan minota socadelar iz, thaqqa, dä marhara dya karar a iqqä, cu tamašenax sov cecdalarax, marqhalg senna čħan mette qesta ettar. Iz cunna hanz gučadänna kerda dune doqqa a qħägača serdalonax dizä a dar. Dya-juxa mel ħäžača, massanaħa a lättagara denz-ħa txovnaga ħalqačcalca ħaguš duħħal čħa adami jovħamaš jar, qi čħaqqa hama a doacaš.

— Däcelg, yoxal ħaj!—älar daz.

Iz fu jaxalga da daga a dexä, ghandatha ħaltha a tossadenna, yoxejr Däci. Däna dyabyarahäžar iz. Cun byargaš, massaza senna, bezame a chenxošta a ħežaš dar, čħabaqħda, juħ j qħästta batt j cergaš j velavelča senna gettar dya-juxa a sottajä čhoagha irča jāxajar. Še velaš, belažaš ħal'uvzaš, iš ezaraš nax bolča juqhe šijna čhoagha saqherdame jolaš senna ħuvzar iz. Iz għadvaxa, għozvänna xilar baqħ xetadelar Däcena, thaqqa čħäxxa derrigača šij deghaca co qetadir, iš ezaraš nax šijna byaraħežaš xilar. Šij jānna balakhig ħal ej a jā, għaddaxa chejzar iz.

— Däcelg, ho dollača daghalah,—älar cunga daz—so j dä-voše j txo čha khezziga xalxadargda vejna.

Fedor Timofeič, čhaqqa hama bašxa a ca xetaš, dya sa a hežaš, šijga fokusaš jejta xa hatahačarga hežaš dyaettä lattar. Vyalla terkam boacaš, meqha, chümxara duvlar iz xalxa, häta cun bolarax a cun chogax a meqex a guš dar iš nax a qhäga serdalo a šoj da a, qimettel še a, cunna čhoagha goama xilar... Šijga doaghača dāqha xalxa a dänna, bage ghottaja setta ā setta, yoxejr iz.

— Ha-ha, Däcelg,—älar daz,—haxax cqha illi argda vej šinne, thaqqa xalxa dargda vej. Megargdij?

Kisara zurma ha a jäqqa, laqa volavelar iz. Zurma oaz čhoagha goama jolaš dola Däci, sagatdena ghandatha daghašeh, thehaškağa a teya, uvgha doladelar. Gobäqqa, massanğara a thoaraš detta a doladelar, ghar a ejjelar.

Daz naxagağa korta a lostabä, ghar juxa jizäcul thehax qi a šij zurma dyaxo leqar.. Čha čhoagho jiš loqaš lattača xana dya, čhanağa laqera, naxa juqhera čhanne čhoaggha chogha texar.

— Dadi!—änna, bera oaz a jolaš chogha dalar.—Ejjağ, izam Kaštanka ma dij!

— Kaštanka da a dāra da!—änna thačhoagghdir, vexača saga jekača oazo a.—Kaštanka! Fedjuška, izam dala ännadale Kaštanka da! Fju-jt!

Dya ghandaštħara čhanne šok texar, thaqqa, bere j qhonaxčun j šin oazaca čhoaggha chogħarč a texä,¹ dyadijxar:

— Kaštanka! Kaštanka!—änna.

Däci, oaga a denna, iš chogharč dettačaj dya-
hžar. Šin saga juḥ jejra cunna: vexača, saga chij-
jenna jola jänna juḥ j juvsajenna che bašalgaš a jo-
laš, unzar jänna bera juḥ j. ḥalxax iz qhāga serda-
lo senna duḡal ettar cunna car sibataš.

Iš bejza a bejzš, ghandathara yo a iqqa gho-
marthara ḥal ca ghottaluš dettaluš a dälla, cul the-
ḥax ura a iqqa, ghaddaxa chejza a chejzä, iš nax
bolčaj dyahijdar iz.

Choaghača bera choghanne j šokarašte j juq-qhegholla lergaš qhorade senna chogha detta dola-delar:

— Kaštanka! Kaštanka! — jaxaš.

Dedda Däci, ardaqi juqhax thex a qassadenna, cul thehax çhanne belaxax a thexqossadenna, nax yoxejšä baghača dyajuqhedälar. Cigara, qi a thehaskaharča, nax yoxejšä baghača mottige, laqača penax thex a dänna, dyathaqača dezaš dar Däci. Däci qossadelča haltha a ca doalaluš, penatha gholla teqqa juxačudera. Cul thehax, karar-kara a telaš, še marha dellačun kulgex a juhax a Däcez mott a heqaš, laqeha haltelaš-telaš, juxxera a daxčan-phar volča halthaqäçar iz...

Čha ax sahat dännača gholla hamča j lake j haž joaghača naxa thehja ulica juqhe gholla dodaš dar Kaštanka. Luka Aleksandrovič vexe xilarax, terka a terkaš, vodaš var, halxax šijna xinnaraš dagadoaxkaš xilarax sangara dyaxo gäna a teyaš.

— Sa ker qhinojex bizzä ba... — jaxaš bord bordax luvra iz.—Häta, ho Kaštanka, vyalla pejdanna hama a jəc. Saga juxe, daxčan-phara juxe plotnik senna mara dac ho.

Cunna ulluv a väna, dä furaška a tullaš, vodaš Fedjuška a var. Cu šinnena, thehaskahara tha a hežaš dodar Kaštanka. Še išta ghaddaxa carna thehja doda duqqa xa jolaš senna a, häta šij daxara juqhe čhaqqa hama ca xilča senna a xetar cunna.

Myadaša dizä kăxat čudoallaš xinna chalġ a ghaž a Fedor Timofeič a čam bolaš xinna qača a šijna hamaš yomadär a cirk a dagadexar cunna. Iš šedar duqqa kegadenna ghanaš senna xetar cunna hanz...

Max 1 som 80 k.